De Molenvriend

nr. 108

Molenvrienden Land van Cuijk

VERENIGING MOLENVRIENDEN LAND VAN CUIJK

Molenvereniging in het Land van Cuijk en omstreken
www.molenvrienden.nl

BESTUUR

VOORZITTER	Harm van Es	Floralaan 50
	Tel. 0485-578613	5831 TA BOXMEER
SECRETARIS	Nico van den Broek	Cantheelen 125
	Tel. 06-13361153	5431 MA CUIJK
	E-mail: secretaris@molenvrienden.nl	
PENNINGMEESTER	Jan van Riet	Pelgang 1
	Tel. 0485-383551	5841 BJ OPLOO
BESTUURSLEDEN	Martijn van de Hulsbeek	Ham 4
	Tel. 06-41156032	5446 XP WANROIJ
	Aart Mul	De Jasmijn 4
	Tel. 0485-574793	5831 SL BOXMEER

IBAN: NL03RABO0168981858 *onder vermelding adres penningmeester*

MOLENARCHIEF LAND VAN CUIJK *Het regionale molenarchief is ondergebracht in molen "De Vooruitgang" te Oeffelt. Inlichtingen bij John Houben.*

Het werk van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk wordt mede mogelijk gemaakt door:

Beijk Molenbouw bv, Afferden (L)
drukkervanderegio.nl, Boxmeer
Van Haren Installaties bv, Cuijk
Forfarmers, Lochem
Elektro Technisch Buro Nabuurs bv, Boxmeer
Bol Adviseurs, Boxmeer
J. van Haren Diervoeders b.v. Gassel
Havens Diervoeders, Maashees
Molensteenmakerij Hans Titulaer, Plasmolen
Nabuurs Transport bv, Haps

Colofon

DE MOLENVRIEND 108, jaargang 36, nummer 3, juli 2020
Lijfblad van de vereniging Molenvrienden Land van Cuijk, opgericht 18 januari 1985.
De Molenvriend wordt gratis toegezonden aan de leden van de vereniging. De contributie hiervoor is minimaal € 15,--. Aanmelden als lid kan bij de secretaris of via de website www.molenvrienden.nl. De Molenvriend is een advertentiemedium. Prijs losse nummers € 1,50.

ISSN 1384 8526

REDACTIE *Mari Goossens* *Aart Mul*
Frans Rademakers *Marko Sturm*

REDACTIEADRES *De Jasmijn 4* *5831 SL BOXMEER*
e-mail: aart.mul@planet.nl
De Erica 2 *5831 RX BOXMEER*
e-mail: j.m.sturm@alumnus.utwente.nl

VERDER WERKTE(N) MEE *Peter Pouwels, Geert van Stekelenburg*

ILLUSTRATIES *Joris Kaanen, Peter Pouwels, Aart Mul*

VOORPAGINA *Foto van de watermolen te Vierlingsbeek (Aart Mul)*

In dit nummer

pagina 2	**Colofon**
pagina 3	**In dit nummer**
	Van de redactie
pagina 4	**Mededelingen van het bestuur**
pagina 5	**In memoriam**
	Hendrik T. van der Biezen
	door: molenaars Bovenste Plasmolen
pagina 6	**In memoriam**
	Jaap Kool
	door: molenaar Jan van Cuijk
pagina 7	**Molens na de oorlog**
pagina 8	**Monument watermolen "De Klef" Vierlingsbeek**
	door: Aart Mul
pagina 15	**Stockholmer teer**
	over de herkomst van dit product voor het verduurzamen van hout
	door: Geert van Stekelenburg
pagina 17	**Molenstichting Noord-Brabant**
	door: Aart Mul
pagina 18	**Molens kijken op de fiets**
	door: Peter Pouwels
pagina 20	**Afscherming gevlucht**
pagina 21	**Molens in de regio**
pagina 30	**Molenbezoek in de regio**

Van de redactie

Bij het verschijnen van de vorige Molenvriend zaten de meeste mensen thuis vanwege de coronapandemie. Inmiddels is het openbare leven weer wat meer op gang gekomen, alhoewel de regels rond het houden van afstand nog altijd een flinke beperking zijn voor monumenten met een publieksfunctie, zoals molens. In de rubriek "Molens in de regio" lezen we dat op diverse molens weer op beperkte schaal bezoek mogelijk is. Echter, het is niet in alle molens werkbaar om de afstandsregels na te leven. Sommige molens zullen daarom voorlopig gesloten zijn of alleen meelverkoop aanbieden.

Bij het waterrad van de voormalige watermolen van Vierlingsbeek is de renovatie van de sluiswerken afgerond. Dit betekent dat de beheerder tegenwoordig niet meer bij hevige regenval 's nachts op hoeft te staan om de sluizen te openen. Voor bezoekers zijn nieuwe informatieborden geplaatst, waarop de geschiedenis en werking van deze in de oorlog verwoeste molen toegelicht wordt. In het hoofdartikel van deze Molenvriend staan we uitgebreid stil bij de geschiedenis van deze molen, die de basis vormde voor het hedendaagse veevoederbedrijf Havens.

Op veel molens werden of worden teerproducten gebruikt voor de verduurzaming van hout. Als redactie kregen wij het aanbod om een artikel over Stockholmer teer over te nemen van de Peellandse Molenstichting. Dank dat wij deze informatie ook aan kunnen bieden aan onze lezers.

De redactie wenst alle lezers nog een goed vervolg van de zomerperiode.

de redactie

Mededelingen van het bestuur

Laat ik hier eens beginnen met de hoop uit te spreken dat iedereen die dit leest, nog gezond is en Corona (nog) niet in ernstige vorm heeft ontmoet. Maar blijf voorzichtig!

Toch gedenken wij in dit nummer twee dierbare 'molenvrienden' die overleden zijn. Het zijn Jaap Kool van de molen in Cuijk-St. Agatha en Hendrik (Fiep) van der Biezen, van de Bovenste Plasmolen.
Het is ook voor het bestuur van de Molenvrienden een bijzondere tijd geweest. Zo ben je bezig om allerlei activiteiten te organiseren, om vervolgens tot de conclusie te komen dat doorschuiven naar volgend jaar de beste oplossing is onder de huidige omstandigheden. Ook de verschillende bestuursvergaderingen zijn niet doorgegaan, dat doen we maar via Whatsapp.
Dus de Regionale Molendag op Tweede Paasdag is opgeschoven naar Tweede Paasdag 2021 en dat is op 5 april 2021. Heel jammer dat het dorpsfeest bij de molen in Ven-Zelderheide (21 juni) weer niet door kon gaan. De excursie die gepland staat in september is ook doorgeschoven naar 2021. Hierbij hebben wij de volgende overwegingen laten meewegen: is het toegestaan, is het veilig ook gezien de leeftijd van de deelnemers, en vooral is het dan leuk en gezellig. Hieruit is de conclusie getrokken dat het hopelijk volgend jaar wel aan deze verwachtingen voldoet. We bekijken nog of de gebruikelijke lezing-avond in november kan worden gehouden.
Hierover wordt u natuurlijk ook nog via de mail ingelicht of in Nr. 109 geïnformeerd.

Houd ook de websites van 'De Hollandsche Molen' en van het Gilde van Vrijwillige Molenaars in de gaten, voor de (nog voorlopige) aankondiging van evenementen.

Natuurlijk zijn er binnen het bestuur altijd een paar bestuursleden die intussen druk zijn met de verschillende taken, laat ik er een noemen.
Jan van Riet en Nico van den Broek zijn bezig om de achterstallige contributie te innen, dus mocht u nog niet betaald hebben als u dit leest……
U bent gewaarschuwd. In vervolg op de discussie in de jaarvergadering van 4 maart jl. heeft het bestuur besloten dat de minimale bijdrage voor het lidmaatschap van de 'Verenging 'Molenvrienden Land van Cuijk e.o.' voor 2021 wordt verhoogd naar € 20,-- per jaar.
Langs deze weg allemaal een goede gezondheid toegewenst, hopelijk ontmoeten we elkaar weer in betere tijden

Harm van Es

Bij overname van artikelen en/of foto's, auteur en eventuele bron(nen) vermelden. Tevens hiervan melding maken bij de uitgeefster of redactie van dit blad.

De redactie behoudt zich het recht voor ingezonden artikelen niet, danwel ingekort te plaatsen en stelt zich niet aansprakelijk voor eventueel gemaakte fouten of anderszins ontstane ongemakken.

In memoriam

Hendrik T. van der Biezen

beheerder van ‘De Bovenste Plasmolen’

13 april 1936 – 7 april 2020
Utrecht – Plasmolen

Ter nagedachtenis van Fiep van der Biezen
“Er is niets dat voorgoed verdwijnt als je de herinnering bewaart”

Maar met het overlijden van Henk (Fiep) verdwijnt er wel heel veel van hetgeen ons molenaars van de historische watermolen ‘De Bovenste Plasmolen’ en vele anderen, heel dierbaar is. Bijna 30 jaar bewoonde hij samen met zijn echtgenote Emma (E.E.M) van der Biezen-van Verschuer de vroegere molenaarswoning op het prachtige terrein op de St. Jansberg, bij de molen.
Voorheen was Henk purser bij de KLM, vooral op intercontinentale vluchten. Vanaf de DC8 t/m de Boeing 747. Zij ontmoeten elkaar ruim 60 jaar geleden bij de KLM, waar Emma stewardess was. Zij besloten om bij de watermolen op de St. Jansberg te gaan wonen, nadat Emma deze voor haar dierbare plek erfde uit de nalatenschap van haar vader, Baron Otto A.E. van Verschuer, rentmeester van het familielandgoed.
Het huis was weer hersteld van de schade van de heftige strijd hier in 1944. De molen was toen zwaar beschadigd, maar het gebouw stond er nog, met het waterrad een deel van de waterlopen vanaf de berg.
Al snel namen Henk en Emma het initiatief om de watermolen te restaureren en die weer maalvaardig te maken. Daartoe richtten zij, samen met hun zonen Maarten en Erik, de Stichting Bovenste Plasmolen 1725 op. Doel: “Restauratie en instandhouding van deze watermolen, Rijksmonument, op grond van de Monumentenwet 1988.”
Een project waarvoor zij zich in de 10 jaar daarna volledig hebben ingezet. Henk was de penningmeester van de stichting. Hij slaagde er in de financiële middelen te verwerven en om allerhande vrijwilligers, waaronder molenaars, te mobiliseren
In 2000 kon de uitwendig en inwendig gerestaureerde molen officieel worden geopend. Henk bleef ook in de 20 jaar dat de molen in de zomermaanden draaide en dan door vele bezoekers van de St. Jansberg werd bezocht, nauw betrokken bij de molen en de organisatie en financiering van het altijd weer nodige onderhoud. Zij ondersteunden ook de vrijwillige molenaars op alle mogelijke manieren. Onvergetelijk en uniek was de verzorging van de molenaars met een uitgebreide lunch, koffie, thee en drankjes. Zoals op een vlucht met een Boeing 747 met ‘business class’ naar een verre bestemming, Emma trad op als gastvrouw en kon bezoekers vertellen over de historie van het landgoed en de molen, waarop zij haar jeugd had doorgebracht. Zo was iedere draaidag een feest voor iedereen.
Met het overlijden van Henk (84), voor ons en intimi “Fiep”, komt een einde aan een onvergetelijk mooie tijd. Wij gaan samen met Emma en hun zonen Maarten en Erik bekijken hoe wij de toekomst van hun levenswerk kunnen organiseren. Wij zullen dit doen vanuit een groot gevoel van dankbaarheid en respect voor Fiep.
Wij zullen de herinnering aan hem levend houden, ook door ‘De Bovenste Plasmolen’ en de directe omgeving, als monument in stand te houden.

De molenaars: Peter, Karel, Theo

In memoriam

Jaap Kool

Schiedam, 13 juni 1941 – Cuijk, 9 juni 2020

Afgelopen dinsdag 9 juni 2020, is mijn molenmaatje Jaap Kool, enkele dagen voor zijn 79e verjaardag overleden aan een slopende ziekte. Tot voor kort was Jaap vrijwel elke zaterdag bij mij op de molen. Toen zijn gezondheid hem in de steek liet, probeerde hij toch nog om iedere week even een bakkie koffie te komen drinken.
Jaap is in 2002 bij mij op de molen gekomen en samen hebben we vele uren hier door gebracht. Jaap is ook altijd lid geweest van de 'Molenvrienden'.
Zijn stoel is nu voorgoed leeg. Geen gezellige praatjes meer, geen bakkie koffie meer. We gaan Jaap missen.

Stefan en Bianca Willems

Molens na de oorlog

75 JAAR VRIJHEID

Dit jaar, op 5 mei 2020 vierde Nederland het einde van de tweede wereldoorlog, onze bevrijding. Op 4 mei herdachten wij de miljoenen slachtoffers van deze oorlog, in het bijzonder de slachtoffers die een relatie hadden met de oorlog in, en de bevrijding van Nederland. Nederlandse militairen, burgers, verzetsstrijders en de honderdduizenden geallieerde militairen die hun vaak nog jonge levens gaven voor onze vrijheid in Europa, waaronder Nederland. Door de beperkingen van de COVID19-pandemie moesten de herdenkingen en vieringen heel anders worden gehouden dan eerder gedacht. Iedereen herinnert zich de lege Dam in Amsterdam op 4 mei.
Ook in het Land van Cuijk en Noord-Limburg

Fotocollage met de molen van Gennep (Peter Pouwels)

Monument bij molen Oeffelt

moesten herdenkingen en vieringen worden aangepast of zelf geheel afgelast. Gelukkig hebben de media veel gedaan om de herinnering levend te houden. Op 5 mei 1945 was dan de oorlog in Nederland formeel ten einde, in werkelijkheid was dat niet het geval. In Noord-Nederland ging de strijd voort tot aan de bevrijding van Schiermonnikoog op 11 juni. In het bevrijde deel van Nederland keerden geëvacueerde en ondergedoken burgers terug naar hun woonplaatsen, om daar vaak vast te moeten stellen dat er weinig over was van wat zij achterlieten. Dat gold ook voor veel molenaars, wind- en water, die hun molen zwaar beschadigd of totaal verwoest aantroffen. In ‘De Molenvriend’ nr. 105 besteedden we daar uitgebreider aandacht aan. De wederopbouw moest beginnen, maar de middelen waren nog lange tijd erg schaars. Velen moesten ook vaststellen dat de wereld na WO2 een heel andere zou worden dan daarvoor. Elders in dit nummer vindt u een artikel over de restauratie van de restanten van de ‘Beekse watermolen’, ‘De Klef’ in Vierlingsbeek tot een waardig en educatief monument.

de redactie

Monument watermolen “De Klef” Vierlingsbeek

Restauraties voltooid, 75 jaar na de bevrijding – een levend monument

Wie tijdens het recente Pinksterweekeind juist ten zuiden van Vierlingsbeek, op de Grotestraat op het bruggetje over de Molenbeek in Oostelijke richting keek, zag het feestelijke tafereel dat op de omslag van dit nummer van ‘De Molenvriend’ staat. Wie in deze buurt bekend is, weet dat dit de plaats is waar tot oktober 1944 de Beekse Watermolen ‘De Klef’ stond.[1] Een locatie met een rijke historie. Een officieel gemeentelijk monument van de gemeente Boxmeer, binnen de kern Vierlingsbeek. Dit weekend kon het resultaat van de laatste ingrijpende restauratie, waaraan sinds het voorjaar van 2019 hard is gewerkt, feestelijk worden getoond. Het monument is nu weer open voor bezoekers. Het is nu zo ingericht dat bezoekers zichzelf een beeld kunnen vormen van de rijke historie van deze plaats. Er staat een vitrine met historische informatie en met foto’s van de vijf restauraties die deze plaats 75 jaar na de bevrijding weer gemaakt hebben tot het monument dat er nu is. Met natuurstenen banden is de plaats aangegeven waar het gebouw van de watermolen heeft gestaan. Enkele kenmerkende objecten zijn weer opgesteld. Onder de overkapping de ‘kollergang’ (maalwerktuig), de lagerstoelen van de houten molenas, één daarvan op het fundament van de in 1910 geplaatste oliemotor. Maar het meest in het oog springend is natuurlijk het waterrad van 5,10 meter, dat regelmatig weer draait als de schuif in de watergoot wordt geopend (nu automatisch). Op zeven plaatsen zijn informatietableaus geplaatst waarop in tekst en

Informatiebord van het waterschap Aa en Maas

1 In het Peelse spraakgebruik wordt de naam ‘Klef’ gebruikt om een verhoging in het landschap aan te duiden. Vroeger vooral gebruikt om natte turf te laten drogen.

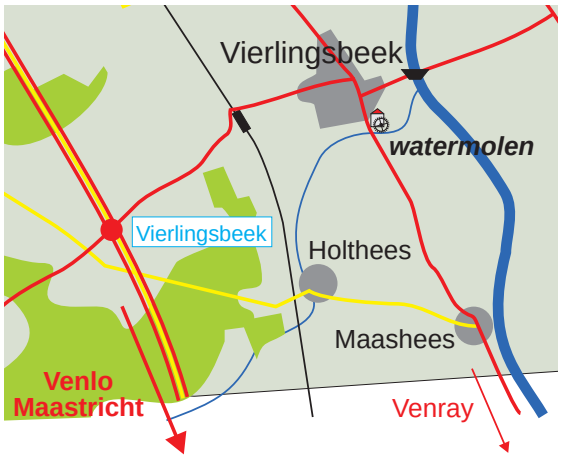

Loop van de Vierlingsbeekse Molenbeek

Restanten van de watermolen na de oorlog (foto april 1944)

De overkapping van de kollergang, met daarop de vlaggen van Molenvrienden Land van Cuijk, De Hollandsche Molen en Vierlingsbeek

afbeeldingen informatie wordt gegeven (zie ook de achterkant van dit nummer).
De drie vlaggen op de overkapping zijn van respectievelijk van de deelgemeente Vierlingsbeek (geel-blauw), de Vereniging 'De Hollandsche Molen' (blauw) en de 'Vereniging Molenvrienden Land van Cuijk e.o.' (Wit met kleurig embleem). Enkele bankjes en picknicktafels en wat nieuwe begroeiing maken het geheel compleet. De jaartallen van de achtereenvolgende restauraties zijn met grindsteentjes in de betonnen vloer aangebracht. Naast de ingang, bij de brug over de Molenbeek staat een informatiebord van het Waterschap 'Aa en Maas'. Met informatie over het beekherstel van de Molenbeek sinds 1913, dat onderdeel was van het totale project.

Nu het er allemaal weer zo mooi bij ligt is het moeilijk om je voor te stellen welke grote inspanningen (en investeringen) er nodig zijn geweest om weer zover te komen. De foto van de situatie die de molenaars van de familie (Harry en Herman) Kaanen aantroffen toen zij in maart 1945 na de evacuatie in oktober 1944 (slag om Overloon en Vierlingsbeek) terugkeerden, geeft daarvan misschien nog de beste indruk.

Het monument zoals het er nu staat
Bij de eerste restauratie in 1969-1970 is eerst alleen het herstelde metalen waterrad, in 1911 gebouwd door Fransen in Vierlingsbeek, teruggeplaatst in de voorlopig herstelde stortgoot.
Bij de tweede restauratie, in 1994-1995 werd de eikenhouten overkapping bij het rad geplaatst. Daaronder werd de zgn. 'kollergang', een klassiek apparaat voor het pletten en malen van allerhande materialen, opgesteld. Dit geheel in zwaar staal uitgevoerde apparaat kwam uit de na 1945 weer opgebouwde diervoederfabriek van Havens in Maashees, waar het tot 1963 dienst heeft gedaan. Tussen het waterrad en de kollergang staat de generator, waarmee maximaal 7,5 kW elektriciteit kan worden opgewekt, die aan het net geleverd wordt.

De foto op de achterzijde toont Harry Kaanen (foto 2007), de trotse vroegere molenaar en initiatiefnemer voor de restauraties bij de overkapping, die hij zelf had ontworpen.
Direct naast de overkapping staat de overkapte tweezijdige vitrinekast met veel informatie en foto's. Daaronder een stapel Limburgse mergelstenen, zoals die zijn gebruikt bij de ingrijpende herbouw van de watermolen in 1531.

In het naastgelegen grasveld is middels natuurstenen banden aangegeven waar de fundamenten van de vroegere watermolen zijn aangetroffen. Bij de restauratie van 2019-2020 zijn die blootgelegd (zie foto). Er is overwogen of deze zouden kunnen worden hersteld. Toch is besloten om dat niet te doen. De banden in het gras geven nu toch een indruk van hoe het was.
Rond het grasveld en bij de overkapping zijn zes tableaus met toelichting, tekst en foto's, opgesteld. Ieder over een bepaald aspect van de toenmalige watermolen. Een 7e staat bij de vispasssage, aan de

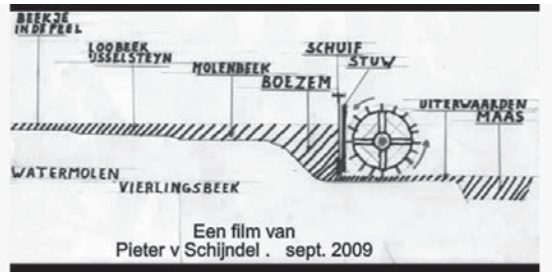

Tekening over de wateraanvoer van de molen

Vitrine met informatie over de geschiedenis van de molen

overzijde van de beek (zie de afbeeldingen op de achterkant van dit nummer).
Met een klein logo is aangegeven dat deze tableaus zijn ontworpen en geplaatst door het diervoederbedrijf Havens en de huidige directeuren Joris en Han Kaanen, nog steeds eigenaar van deze locatie en van de stuwrechten! De informatie en foto's moesten opnieuw worden verzameld. In 1944 ging alles verloren.

Het 1e tableau: "VIERLINGSBEEKSE WATERMOLEN" geeft een beknopt overzicht van ruim 500 jaar historie, vanaf de eerste vermelding in1446 tot aan de verwoesting in oktober 1944 (waarover straks meer).
Het 2e tableau: "MOLENSTEEN" staat bij de teruggevonden 'blauwe molensteen', een 'loper'.
Het geeft ook informatie over het maalproces en de inrichting van een watermolen-graanmolen. Een ansichtkaart van eind 1800 laat zien hoe graan en meel met paard en wagen werden aangevoerd en afgehaald.
Het zgn. 'luiwerk' onder het kleine kapje diende voor het ophijsen van de zakken.
Het 3e tableau: "MERGELBLOKKEN" staat bij de staande vitrine en de mergelblokken daaronder.
Tableau 4: "WATERAS EN FUNDERING DIESELMOTOR" staat bij het grote blok steen, waarop vanaf 1910 een stationaire motor van het Engelse merk R.A. Lister & Co. werd geplaatst.
Daarmee kon de molenas worden aangedreven, als de wateraanvoer in de beek niet toereikend was.
Tableau 5: "WATERRAD EN KOLLERGANG" geeft in tekst en foto's informatie over beide onderdelen en over de feestelijke officiële heropening in 1970 door burgemeester Van Heusden van Vierlingsbeek en Herman Kaanen. Samen met zijn broer Harry, initiatiefnemer voor deze 1e restauratie na 1945. Daarop ook een foto van de overstroming door extreem hoogwater van de Maas, van Kerst 1993.
Tableau 6: "SLUISWERKEN" geeft een uitleg over de constructie en de werking van stuwwerken bij watermolens, i.h.b. de stuw van deze molen. Het vertelt over de kwetsbaarheid van molen-stuwwerken in de tijd dat die nog volledig van hout waren. Zo bezweek de stuw die in 1531 nieuw was gebouwd, al in 1539, door een extreem hoog aanbod van water via de Molenbeek.
Zelfs toen steeds meer in steen en metaal kon worden gebouwd, waren regelmatig ingrijpende restauraties nodig. De meest recente in 2010 en 2019.
Tableau 7: "VISPASSAGE" staat aan de andere kant van de beek, bij de vispassage die door het Waterschap Aa en Maas in 2013 werd gebouwd om beekvissen weer de mogelijkheid te geven om vanuit de Maas stroomopwaarts hun paaigebieden in de weer meanderende beek te bereiken. Een hoogteverschil van ca. 1,5 meter over de stuw wordt overbrugd in 25 trappen.

De kollergang onder de overkapping

Extreem hoog water in 1995

Inmiddels is gebleken dat deze vispassage aan zijn doel heeft beantwoord. De visstand is verbeterd. Zelfs otters en bevers maken er gebruik van.

Initiatief voor een monument
De periode van 1945 tot heden
De eerste stap in 1969-1970 door Harry en Herman Kaanen

Nadat het verwoeste diervoederbedrijf van de familie in Maashees in de eerste jaren na 1945 weer was opgebouwd, kwam er ruimte voor het initiatief om de historische locatie van de watermolen weer in enigerlei vorm te herstellen als historisch monument. Volledige herbouw van de molen was geen optie. Het tijdperk van watermolens als industrieel werktuig was inmiddels definitief afgesloten. Een passend monument op deze historische plaats leek wel haalbaar.
Het zou een project worden van 50 jaar, in een aantal fasen. De opzet was om dit monument ook het karakter te laten houden van een 'werkende watermolen'. In iedere fase bleek dat ook ingrijpende restauraties van de waterloop en de stuwwerken noodzakelijk waren.

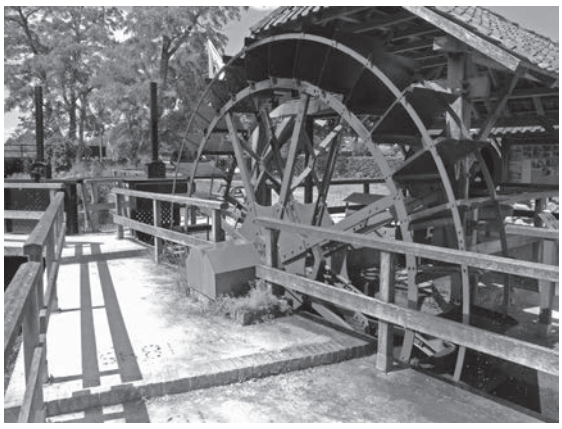

Foto van het waterrad in huidige toestand

Gelukkig kon goed worden samengewerkt met het waterschap 'Aa en Maas' dat het beheer heeft over het Noord-Brabantse traject van de Vierlingsbeekse Molenbeek. De opbouw van het monument zelf, de inrichting en het onderhoud zijn gefinancierd door de familie Kaanen en het Diervoederbedrijf Havens. Wel met hulp en steun van diverse sponsors. Veel personeelsleden hebben daaraan ook in hun vrije tijd een belangrijke bijdrage geleverd. De familie Kaanen en Havens Diervoeders zijn nog altijd lid van de 'Vereniging Molenvrienden Land van Cuijk e.o.'. Ook sponsor en leverancier van gratis maalgoed aan enkele molens in het Land van Cuijk.

Verschillende restauraties in de periode 1945-2020
1969-1970: Herstel van het beschadigde waterrad van 1911 en herplaatsing in de herstelde waterloop (stortgoot), herstel van de stuwwerken.

24 september 1970: Feestelijke heropening door de burgemeester van Vierlingsbeek en Harry Kaanen, de zoon van de laatste molenaar, Godfried Kaanen jr. Hij memoreerde dat deze molen op deze plaats enkele eeuwen van grote betekenis was voor landbouwers van Vierlingsbeek. Ook voor de bakkers en brouwers en mouters (er waren drie brouwerijen in Vierlingsbeek). Men kwam zelfs van Merselo en Afferden (na opheffen van de molendwang). De brouwers betaalden soms 'in natura' met bier. De molenaar trakteerde dan de wachtende boeren hierop. Daarom ook bij deze feestelijke opening vandaag, een bulkwagen met bier, nu aangeboden door de opvolgers, J.P. Havens Diervoeders in Maashees.

1994-1995: Bouw en plaatsing van de geheel met origineel 'pen & gat' geconstrueerde eikenhouten overkapping en plaatsing van de kollergang uit Maashees. Koppeling van de as van het waterrad aan de kollergang. Een opmerkelijke constructie! De tafel draait hier, wordt van onderen aangedreven!

2009-2010: Ingrijpende restauratie van de kademuur en de stuwwerken. Plaatsing van de generator aan de wateras.

2013-2015: Aanleg van de vispassage door het waterschap, gelijktijdig met de herinrichting van de Molenbeek. Opruimen van enkele stuwen, terugbrengen van de meanders. Het definitieve plan voor het herstel van de Vierlingsbeekse molenbeek (2012) door het Ecologisch Adviesbureau Kurstjens en 'Stroming', i.o.v. het Waterschap Aa en Maas, is als openbaar document (pdf) beschikbaar.

2019-2020: Blootleggen, uitgraven en onderzoeken van de fundamenten van de watermolen. On-

Historie van 1300 tot oktober 1944

Een bijzondere plaats, vijf eeuwen historie van een watermolen op deze locatie.
Op basis van informatie uit vele originele bronnen en info van J.G. Kaanen.
De rol van vijf generaties van de familie Kaanen als eigenaren en molenaars sinds 1845.
Na 1845 was het geen pachtmolen meer. De stuwrechten waren ook in handen van de familie!

Een overzicht van de meest markante data en gebeurtenissen:
Ca. 1300: Waarschijnlijk stond toen al de eerste watermolen op deze plaats. De Loobeek, overgaand in de Molenbeek had een goede en redelijk constante wateraanvoer uit de Peel. In die tijd waren watermolens (door water aangedreven molens) en rosmolens (met paarden of ossen) nog de belangrijkste mogelijkheid om werktuigen mechanische arbeid te laten verrichten.
De windmolens stonden in Nederland nog aan het begin van hun ontwikkeling.
In het stroomgebied van de Maas waren er tussen 1500 en 1800 tussen de 2250 en 4500 molens in bedrijf.
De provincie Noord-Brabant telde vóór 1850 ongeveer 50 watermolens. In 1920 waren er nog 30 werkende molens over. Er zijn er nu nog tien over. Op de Geul, een riviertje op de grens van België en Nederland, staan nu nog 14 watermolens (Bron: Wikipedia-NL).
1446: De eerste archiefstukken waarin deze watermolen wordt genoemd. Het was een onderslag watermolen. Een type watermolen dat het meest geschikt was voor beken met een ruime wateraanvoer en een gering verval, dus ook beperkte stuwmogelijkheden. Hier ca. 1.5 meter.
1531: Verwoesting van de bestaande molen en het molenhuis, door het winter hoogwater. Omvangrijk herstel - bouw van een geheel nieuwe molen, i.o.v. Floris van Egmond, maar voor rekening van Keizer Karel V in Brussel. Floris van Egmond was sinds 1508 Graaf van Buren en Pandheer van het 'Land van Cuijk' (Residentie: Het slot Grave)! Een invloedrijk man met goede relaties met het Spaanse hof. Hij was zich bewust van het belang van deze molen voor de voedselvoorziening en gaf daarom opdracht voor de herbouw.
De molen was lange tijd eigendom van "De Heren van Cuijk". De 'Heerlijkheid Grave en het land van Cuijk' hadden toen twaalf korenmolens in bezit. Zes windmolens (in Cuijk, 2x Grave, Mill en Sambeek). Drie rosmolens (op paardenkracht) in Cuijk, Grave en Mill. Drie watermolens in Grave, Oploo en Vierlingsbeek. Deze werden eeuwenlang in pacht, voor zes of twaalf maanden, uitgegeven door de rentmeester van de domeinen. De pachter mocht 1/16 van het gemaalde als maalloon nemen ('*molster*'). De ingezetenen van de heerlijkheid waren verplicht om hun koren op een aangewezen molen te laten malen. De molens waren dus zgn. 'banmolens' van Graaf Floris van Egmond. Later is in Vierlingsbeek ook nog een windkorenmolen gebouwd, met medefinanciering door de bevolking.
Heel bijzonder dat uit archiefstukken in het Algemeen Rijksarchief te Brussel, de zeer nauwkeurige details van de bouw in 1531 terug zijn gevonden. Drie onderzoekers/auteurs van het streekarchief van Cuijk (H. Douma, H. Essink en B. van Zwieten) hebben daar in het driemaandelijkse blad "MERLET", 6e jaargang, nov. 1970 een uitgebreid artikel over gepubliceerd. Drie vellen A4 met ongelofelijk veel details over dit

Ansichtkaart van de molen in 1915

Foto van de molen in 1936

enorme project, dat toch in 2 maanden werd voltooid. Vakmensen en grote hoeveelheden materialen werden uit de ruime omtrek aangetrokken, alles betaald door de Graaf. Het transport van al die zware materialen, met paard en mallejan of per schip, was een opgave op zich.
In de vitrine is een geïllustreerde publicatie door Rien van den Brand, van elf pagina's opgehangen, (MERLET, 55, 4 (2019)) waarin wordt verwezen naar de publicatie van 1970 en waarin aanvullende informatie over dit enorme bouwproject wordt gegeven. Daarin bespreekt hij eerst ook de eigendomsposities en de adellijke verervingen, die ertoe leidden dat deze watermolen in 1551 in handen kwam van Willem, Graaf van Nassau, Prins van Oranje. Na de Napoleontische tijd (1804-1815) werd de watermolen en de molenwerf een rijksdomein.
1539: Ingrijpende verbouwing van de molensluizen i.v.m. schade door hoogwater.
1540: Opnieuw aanpassingen aan de 'voorslag' voor het molenrad. Efficiënter gebruik van water.
1672: Opnieuw bouw van geheel nieuwe molen. Pas na 130 jaar?
Op tableau 1 op het terrein staat: "De in 1672 gebouwde nieuwe watermolen was één van de grootste watermolens in Zuid-Nederland. De molenaar en zijn gezin woonden op de bovenetages van de molen". Sinds 1845 is Godfried Kaanen sr. (1822-1893) de eigenaar. Timmerman Hendrikus Heiligers uit Vierlingsbeek zet zijn naam in de nieuwe eiken molenas (koningsas) die hij gemaakt heeft en een rijmpje:
"De zon moet dwalen. De molen moet malen. De vink moet slaan. De wereld zal vergaan."
1734: Er waren weer restauraties nodig, uitgevoerd door de lokale aannemer Van Eeten. De Beekse ingezetenen werden ertoe verplicht om behulpzaam te zijn bij het vervoer van het materiaal van de loswal aan de Maas, 'De Staaij', naar de molenwerf.
1845: Verkoop van de molen van de rijksdomeinen aan Godfried Kaanen sr. (1822-1893) die uit het Brabantse Riethoven (bij Bergeijk) naar Vierlingsbeek was gekomen. Tegen contante betaling - "los geld in de straat" - volgens de anekdote. Zijn zoon Herman (1860-1886) stierf erg jong. Zijn echtgenote, die inmiddels een zoon had, hertrouwde met Jan Peter Havens uit Groeningen, die het molenbedrijf voortzette, uitbreidde en moderniseerde. In 1903 werd al een (zuiggas)motor gekocht, om langere dagen te kunnen maken en meer koppels maalstenen te kunnen aandrijven. Eerst twee, later drie.
1910-1911: Plaatsing nieuwe ijzeren molenrad, fabricaat Gebr. Fransen, Vierlingsbeek.
1918: Plaatsing van een 4e maalkoppel, aangedreven door de Lister oliemotor in een bijgebouw.
ca. 1925: Godfried Kaanen jr. (1884-1958), toen de molenaar, de kleinzoon van de oprichter Godfried Kaanen (sr.) kocht samen met zijn stiefvader, Jan Peter Havens (1846-1932) een stuk grond met loswal aan de inmiddels gekanaliseerde (dus beter bevaarbare) Maas, om daar een handel in granen en diervoeders te vestigen. In de jaren 30 groeide dit bedrijf voorspoedig en werd 'Havens Diervoeders NV'. In 1938-1939 werd daar een grote graansilo gebouwd, die in april 1939 feestelijk werd geopend.
Oktober 1944: De Slag bij Overloon (onderdeel van operatie 'Market Garden') en het daaropvolgende geallieerde offensief naar de westelijke Maasoever, betekende het abrupte einde van zowel de watermolen in Vierlingsbeek, de fabriek in Maashees en zelfs van de nog nieuwe graansilo.
De terugtrekkende Duitse troepen maakten beide met de grond gelijk. Ook een belangrijk deel van Vierlingsbeek, waaronder de kerk. De bewoners van Vierlingsbeek en Maashees werden in allerijl geëvacueerd en keerden pas in maart 1945 terug.

Vrachtwagens bij de firma Havens (1940)

Verwoestingen na de oorlog (foto 1945)

Opgraving van de fundamenten van de oude watermolen

derzoek naar andere overblijfselen van de molen(s). Automatisering van de bediening van de stuwen. Plaatsing van de (teruggevonden) lagerstoelen van de vroegere houten 'koningsas'. Plaatsing van de teruggevonden 'Blauwe molensteen' (basalt-lava, loper) op een sokkel. Herinrichting en beplanting van het terrein van de vroegere watermolen. Samenstellen en plaatsen van de zeven informatietableaus.

Naast veel teksten en beeldmateriaal zijn op internet enkele zeer illustratieve YouTube filmpjes te zien, waarin enkele fasen van de restauraties worden getoond en toegelicht, o.a.:

- Watermolen Vierlingsbeek. Pieter van Schijndel. 2009/ 2017 'Een historische watermolen, gevoed vanuit de Peel.
- video Watermolen in Vierlingsbeek, Land van Cuijk, 23 jan 2015.
- Restauratie en verhalen …. Watermolen Vierlingsbeek, 26 jan. 2020

Renovatie van de sluizen van de watermolen (2010)

De nieuwe silo in 1939

Bezoek

Het monument is vrij toegankelijk voor bezoekers. Het liefst per fiets, want de parkeermogelijkheden zijn beperkt. Het is nu zo ingericht dat bezoekers zelf alle informatie kunnen vinden en lezen. Fotograferen is toegestaan. Er is geen schriftelijke informatie beschikbaar om mee te nemen.
Informatie op het internet (teksten en diverse video's) geeft voldoende mogelijkheden om meer te leren over de historische waarde van deze plaats en de 50 jaar restauratie. Zie ook lijst van bronnen bij deze publicatie.
Er worden in principe geen rondleidingen gegeven, tenzij in zeer speciale situaties. In bijzondere gevallen kan telefonisch contact opgenomen worden met de heer J.G. Kaanen, directeur van Havens Diervoeders NV, Maashees.
Kantoor: Kalverstraat 2a, 5823 AK Maashees.
Tel: 0478 - 638 238

Aart Mul

Met dank aan Joris Kaanen voor zijn persoonlijke info en het beschikbaar stellen van foto's uit zijn persoonlijk archief.

Enkele bronnen voor de tekst van dit artikel zijn genoemd in de tekst en het kader over de geschiedenis van de molen. Een volledige lijst van bronnen is op verzoek beschikbaar bij de auteur.

Luchtfoto van de fabriek van Havens in Maashees

Stockholmer teer

Een bouwbestek afkomstig uit de Schermer van 1636 vermeldt dat "de wegen" (horizontale planken) twee maal geteerd moesten worden met Stockholmer teer. Vrijwel elke molenaar zal wel eens gehoord hebben van Stockholmer – of Zweedse teer, al is dit niet meteen een product dat hij dagelijks zal gebruiken. Zelf gebruik ik het regelmatig nog wel om het hek van mijn molenbeltafscheiding mee te behandelen. Deze oude teersoort is een houtteer die niet zwart van kleur is, maar bruin en hij geeft het hout een natuurlijk aanzien. Teer is al uit de oudheid bekend als een degelijk product voor het verduurzamen van hout en voor medicinale toepassingen. Maar wat is teer nou eigenlijk voor een product en hoe wordt het gemaakt?

Teer is een destillaat uit plantaardig materiaal en kan gewonnen worden uit allerlei planten zoals bomen en tabak, maar ook uit fossiele planten: turf, leisteen en steenkool. In de prehistorie en in de Middeleeuwen werd houtteer door kolenbranders gewonnen in zogenaamde "meilers". Dat zijn opgestapelde en met plaggen afgedekte houthopen die op een speciale manier werden aangestoken. Door de luchttoevoer te regelen (weinig lucht toe te voegen), verbrandt het hout bij lage temperaturen. De vrijkomende gassen en dampen condenseren als teer tegen de koele buitenkant. Uiteindelijk blijft ook houtskool over. Dit proces van verdamping en het vervolgens door afkoeling vloeibaar maken van de vrijgekomen gassen staat bekend als destillatie.
In de 16de eeuw al kwam de teerproductie in Scandinavië tot bloei. Veel kleine boeren in Noord-Zweden stookten houtteer als bijverdienste. Hiervoor werden vooral de wortels van de grove den gebruikt. Dit leverde de hoogwaardige Stockholmer teer. Overvloedige aanwezigheid van hars in het hout geeft teer namelijk zijn karakteristieke kleefkracht en zorgt voor de elasticiteit van teer als product voor houtconservering. Ook beukenteer is van goede kwaliteit.

Al in de oudheid maakte men gebruik van houtteer voor conserveren van houten schepen, maar in de zeventiende eeuw, toen de Oost-Indiëvaarders naar Indië voeren, nam de behoefte aan houtconserveringsproducten als teer en pek enorm toe en daarom vervoerden in de Gouden Eeuw Nederlandse schepen ieder jaar enorme hoeveelheden teer en pek via de Sont naar de Nederlanden. De intensieve handel tussen Nederland en de Oostzeelanden bestond voor een aanzienlijk deel uit dit soort producten.

In oude bestekken lezen we dikwijls dat het houtwerk bij stallen moest worden ingesmeerd met teer: "Dan sal men de geheele schuur van buyten tweemaal teeren en ook de deuren van binne met fijne Stokholmer teer" (boerderijbestek IJsselstein 1779).
Ook heel goed bruikbaar in dit proces is de bast van de berk omdat deze veel betuline bevat. Bij gebruik van deze houtsoort ontstaan ook veel vluchtige gassen die door afkoeling condenseren.

Er zijn twee technieken om houtteer te maken, namelijk hierboven al beschreven methode: de directe verhitting van het hout, opgestapeld in een "meiler". Dit is een eenvoudige methode die echter tamelijk veel hout kost. Een andere methode is door indirecte verhitting. Hiervoor worden twee potten op elkaar gestapeld. De onderste pot wordt ingegraven. Hier boven op komt een andere pot te staan waarin in de bodem wat gaten zijn gemaakt. In deze pot gaat het hout dat wordt "gedestilleerd". De pot wordt aan de bovenkant goed afgesloten. Ook wordt een goede afsluiting tussen de potten gemaakt (bijv. met leem). Vervolgens wordt aan de buitenkant van de buitenste pot een vuurtje gestookt. Hierbij moet de temperatuur van ongeveer 700 graden voor tenminste zo'n 3 uur worden bereikt. Bij 700 graden begint de droge distil-

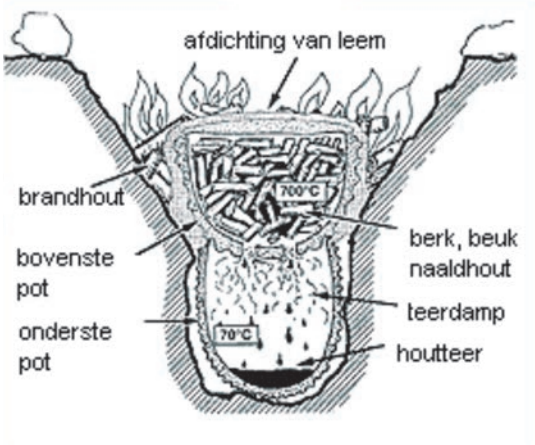

Een iets geavanceerdere manier om teer te winnen is de methode van indirecte verhitting met twee op elkaar gestapelde potten. Hiervoor is veel minder hout nodig.
(afbeelding: www.ijzertijdboerderij.wordpress.com)

Deze oven werd tot 1900 gebruikt en hij is te vinden in het Volksmuseum van Valdres, Noorwegen. De hierbij gebruikte manier was al meer geavanceerd. De oven heeft drie compartimenten, in het middelste werd het vuur gestookt met klein gehakte naaldhout.
(afbeelding: www.valdresmusea.no)

latie. De gassen condenseren in de koude onderste pot. Houtteer bedraagt ongeveer 1/8 van de hoeveelheid hout waaruit ze gewonnen is door droge distillatie.

Houtteer werd voor vele doeleinden gebruikt o.a. om pijlpunten op pijlschachten te bevestigen, het kon ook dienst doen als smeermiddel. En het werd gebruikt als conserveringsmiddel voor hout, touw etc. Ook in de (moderne) geneeskunde wordt deze stof nog gebruikt en wordt met succes toegepast bij de behandeling van eczemen.

Houtteer verdween enigszins uit beeld toen er in de 19de eeuw in ons land gasfabrieken kwamen waarbij stadsgas voor verwarming en verlichting werd gewonnen uit steenkool. Hiermee kan ook teer gemaakt worden. Dit proces is in grote lijnen vergelijkbaar met wat hierboven is beschreven. Dit leverde als afvalproduct de bekende gedestilleerde koolteer op. Steenkoolverwerking heeft ook andere producten opgeleverd die gebruikt worden voor het verduurzamen van hout zoals bijvoorbeeld carbolineum.

Teer wordt alleen voor buitengebruik toegepast, ter bescherming van zachte houtsoorten. Op bijvoorbeeld houten schuren, schuttingen, omheiningen, beschoeiingen, boten, steigers en molens. De horizontale beplanking (potdekseling) van de buitenwand van boerderijen en schuren werd vrijwel altijd geteerd. Voor houtwerk van schuren gebruikte men aanvankelijk houtteer, later carbolineum, al dan niet gemengd met koolteer, of onverdunde koolteer. Voor het behoud van het houtwerk is het van belang dat de houten wand kan ventileren en dat het hout kan ademen. De teerlaag moet daarom damp-open zijn aan de buitenzijde. Houtteer is meer damp-open dan koolteer. Koolteer is daarom niet geschikt voor gebruik op hout. Toch werd dat vroeger nog wel eens toegevoegd aan de bruine carbonileum om hem zwart te maken. Hout kon dan na verloop van jaren gebruik van dit mengsel behoorlijk aan het rotten zijn onder een dikke harde zwarte laag koolteer, zonder dat je dat aan de buitenkant zag.

Zweedse teer wordt gewoonlijk uitgesmeerd met een bokkenpoot. Dit is een kwast met een lange steel met een dikke ronde kop. Het verwerken gaat het best met warm weer. Als zowel het materiaal als de ondergrond warm is, is het beter smeerbaar en trekt het teerproduct beter in het hout. Door de pot met teer warm gehouden op een gasstel, of in een bak met warm water wordt de teer dunner met als voordelen dat hij beter smeerbaar is en ook beter in het hout trekt.
Uitvoeren van teerwerk in de volle zon is niet goed. Bestanddelen uit de teer of de creosootolie in de carbolineum verdampen te snel, en slaan neer op de huid. Dat zorgt voor verbrandingsverschijnselen op handen en in het gezicht. Bij het gebruik van Stockholmer teer doet dit verschijnsel zich nauwelijks voor.

Om touwen beter bestand te maken tegen vocht, werden ze ook vaak geteerd. Dat teren gebeurde door eens per jaar de touwen in een bad van Stockholm teer te verwarmen tot een temperatuur tot boven het kookpunt. Het teveel aan teer moest daarna verwijderd worden. Dat gebeurde door het touw tussen twee rollen door te halen, te vergelijken met een oude waswringer, of door het touw door een gat in de grond te trekken, waaromheen men een spons had bevestigd. Aan het teren van touw waren echter ook enkele nadelen verbonden. Geteerd touw wordt namelijk korter en de sterkte neemt af. In sommige gevallen vermindert de sterkte wel 75%. Oppervlakkig geteerd touw is dan ook sterker dan door en door geteerd touw. Later gebruikte men voor dit zogenaamde “tanen” van het touw ook wel andere plantaardige stoffen gebruikt.
De grootste afnemers van touw waren natuurlijk de scheepsbouwers en de scheepszeilenmakers, die meestal ook de molenzeilen maakten. Ook de touwen van de molenzeilen werden eveneens geteerd met Zweedse teer eventueel verdund met lijnolie.

Stockholmer teer heeft een antiseptische werking en wordt veterinair gebruikt voor klauw- en hoefbehandeling. Tevens wordt het gebruikt als ingrediënt voor huidzalven, zepen en shampoos.
Zeker nog het vermelden waard is de speciale geur: zoals ik aan het begin van dit artikel al aangaf, gebruik

ik regelmatig Zweedse teer voor het hek bij de molen. Als dit hek behandeld is, ruik je dat op behoorlijke afstand: er hangt dan een doordringende brandgeur, een geur die doet denken aan de geur van rookworst of gerookte paling. Jaren geleden, toen ik ook de trap en de staart nog met ditzelfde middel behandeld werd er in de buurt wel eens gevraag of er ergens iets in brand had gestaan. De geur blijft erg lang hangen en zodra de zon op het houtwerk schijnt komt hij zelfs na maanden nog weer opnieuw tevoorschijn.

Stockholmer teer is nog altijd verkrijgbaar. Bijvoorbeeld de merken Tenco, Lacq en Rapide leveren dit product. Een oud recept gevonden op de website van Tenco: *1 deel Stockholmer Teer, 1 deel natuur terpentijn en 1 deel gekookte of rauwe lijnolie om zo een harpuis (mengsel) te maken dat hout beschermt tegen bijvoorbeeld inwateren.*

Het fijne van het werken met Zweedse teer is dat je weet dat je op een min of meer milieuvriendelijke manier met teer bezig bent en dit kan van veel andere teersoorten niet gezegd worden. Die aparte geur en de noodzaak van het vooraf verwarmen neem je maar op de koop toe. Het kan in bepaalde gevallen zelfs een pré zijn: hangjongeren die je molenhek als hangplek gebruiken om hun stickie te roken, laten dat maandenlang wel uit hun hoofd als je hek weer behandeld is met Stockholmer teer.

Geert van Stekelenburg

Bronnen:
www.collectiewijzer.nl
www.ijzertijdboerderij.wordpress.com
www.technischwerken.nl

Molenstichting NB

De Adviesraad van de Molenstichting Noord-Brabant vergaderde in de voorbije periode 2x, namelijk op 5 maart en op 4 juni 2020. De voor 23 april geplande jaarvergadering van de Molenstichting Noord-Brabant in de molen van Vinkel moest helaas worden afgelast i.v.m. de Corona-beperkingen. Het was de bedoeling van het bestuur en de adviesraad om het eindrapport van de Windmolenbiotoop-inventarisatiestudie (2018-2019), samen met de 'Vereniging De Hollandsche Molen', formeel te laten verschijnen, en om het dan ook aan te bieden aan de betrokken moleneigenaren en regionale bestuurders die ermee aan het werk moeten i.v.m. de voorbereidingen van de nieuwe Omgevingswet die per 1 januari 2021 van kracht zal worden. In de vergadering van de adviesraad, in de 'Kerkhovense molen' in Oisterwijk, was daarom de voorzitter van de Molenstichting, de heer Fons Naterop, zelf aanwezig, om met de adviesraad plannen te maken voor de aanbieding. Daartoe was ook een extra bestuursvergadering gepland voor 31 maart, waarbij ook de direct betrokkenen van de vereniging De Hollandsche Molen, de heer Leo Endedijk en mevr. Jorinde Vroeijenstijn, aanwezig zouden zijn. Ook hier was de Corona-problematiek de spelbreker. Er is sindsdien wel overleg geweest tussen de betrokkenen. Het plan is nu om het rapport formeel vast te stellen in de vergadering van 26 juni en dan ook af te spreken hoe de presentatie daarvan, zoveel als mogelijk per gemeente, zal kunnen worden gedaan.

Op 5 maart hebben de leden die betrokken waren bij het Watermolenbiotoop-project in de Dommelvallei, een toelichting gegeven op de voortgang van de vervolgplannen uit dit rapport.

De vergadering van 4 juni kon toch doorgaan, met extra maatregelen. De uitgestelde presentatie van de windmoleninventarisatie is opnieuw besproken. Het is een mooi rapport geworden, waarin 126 biotopen van windmolens in Noord-Brabant zijn beschreven met de methode-Laméris, en geclassificeerd in 6 gradaties, van z*eer goed* tot *zeer slecht*. Meer nieuws hierover na 26 juni a.s.

Door een aantal mensen wordt hard gewerkt aan het schrijven van projectvoorstellen t.b.v. de 'Erfgoeddeal' voor watermolenlandschappen. Doel is om de watermolenbiotopen in een 10-tal gebieden verder te gaan ontwikkelen, o.a. met steun van deze subsidie. De voorstellen zullen in september 2020 worden ingediend.
De grote droogte in de eerste helft van dit jaar maakt nog eens duidelijk hoe urgent deze activiteiten zijn. Intussen wordt ook gewerkt aan verbetering van de website van de Molenstichting Noord-Brabant.

Aart Mul
(lid adviesraad namens 'Land van Cuijk e.o.')

Molens kijken op de fiets

In februari en maart 2020 ontving ik van Peter Pouwels (Groesbeek) een voorstel om een nieuwe rubriek te starten in 'De Molenvriend', onder de kop: "Molens op de fiets (of te voet)"
Peter had daarvoor al het nodige voorwerk gedaan. Er was helaas in De Molenvriend nr. 107 geen plaats meer om een begin te maken met deze rubriek. Peter heeft in 1999 al de **Flamingo-route** verkend en zelf gefietst.
(http://www.flamingoroute.com/op-de-route/)
Hoewel dit niet expliciet in de routebeschrijving is vermeld, kwam hij langs deze route veel meer watermolens tegen dan verwacht. De Flamingoroute loopt in Duitsland over het fietsnetwerk NRW en in Nederland via het knooppuntensysteem. Deze fietsnetwerken zijn in beide rijrichtingen met wegwijzers gemarkeerd. De loop van de Flamingoroute is bij de kruispunten en knooppunten in beide richtingen aangegeven met een roze flamingo.

De 450 km lange Flamingoroute loopt door een landschap tussen Enschede (NL) en Borken (D), waarin veel valt te beleven. Ontdek de Duits-Nederlandse grensregio van de Achterhoek (NL), Twente (NL) en het Westmünsterland (D) op de fiets: gemoedelijk en verfrissend, avontuurlijk, geheimzinnig en exotisch!
Enkele gemeenten langs de Flamingoroute (alfabetisch): Aalten, Ahaus, Berkelland, Bocholt, Borken, Enschede, Gescher, Gronau, Haaksbergen, Heek, Legden, Oost Gelre, Rhede, Schöppingen, Stadtlohn, Südlohn, Velen, Vreden, Winterswijk, Zwillbrock.
Onderdeel van de Flamingoroute zijn ook nevenroutes, die naar interessante natuurreservaten lopen. Die zijn eveneens op de fietskaart weergegeven. In de volgende Twentse en Achterhoekse plaatsen zijn ze ook bewegwijzerd: Enschede, Haaksbergen, Eibergen, Winterwijk. Als u slechts een deel van de Flamingoroute wilt fietsen, kunt u voor een rondrit ook uit andere fietsvriendelijke trajecten kiezen.

Molens langs de Swalm
Een tweede mooie molen-fietsroute die Peter in 2019 geheel heeft verkend en vastgelegd in een geïllustreerde routebeschrijving van 13 pagina's A4, is die van "Molens langs de Swalm". Te lang dus om hier geheel af te drukken. Daarom dus en klein stukje daarvan. Voor geïnteresseerden is de hele beschrijving beschikbaar.
De Swalm is een 46 km lang riviertje dat zijn oorsprong vindt bij het Duitse Wegberg en nadat dit 12 km over Nederlands grondgebied stroomt, uitmondt in de Maas nabij buurtschap Rijkel bij Swalmen. In het verleden werd in het Duitse deel langs de Swalm veel vlas verbouwd voor de productie van linnen en lijnolie. De molens werden hier dan ook hoofdzakelijk gebruikt als oliemolen. Van deze molens langs de Swalm, zijn nog enkele tientallen terug te vinden.
Molenroute in het dal van de Swalm, van Brüggen naar Wegberg visa versa, circa 65 km.
Knooppuntroute; 27-90-91-17-29-67-68-71-72-74-75-76-(95)-10-26-39-27. In totaal 21 molens. Brüggener Mühle, Brüggen (27); Borner Mühle (27-90), Mühlrather Mühle, Brempt (90-91), Brempter Mühle (91-17), Radermühle (91-17), Pannenmühle, Niederkrüchten (17-29), Luttelforster Mühle (17-29), Jennekesmühle (29-67), Molzmühle, Rickelrath (68-71), Schrofmühle, Wegberg (68-71),Buschmühle, Wegberg (68-71), Holtmühle, Wegberg (68-71), Wegberger Mühle, Wegberg (71), Ophover Mühle, Wegberg (71-72), Lohmühle, Wegberg (71-72), Bischofsmühle, Wegberg (71-72), Bockenmühle, Wegberg Watern (71-72), Tüscherbroicher Ölmühle (72), Tüscherbroicher Kornmühle (72-70), Dalheimer Mühle, Wegberg (76), Dilborner Mühle (39)

De Gitstapper molen, Vlodrop. Voor de liefhebber is de mogelijkheid om vanaf de Dalheimer Mühle een uitstapje over de grens te maken, naar de 4 km verderop gelegen Gitstapper molen. Volg hiervoor vanaf de Dalheimer Mühle knooppunt 95-55-70-56-57. Bij beide molens is een eetgelegenheid.
Verdwenen molens: tussen de Brügener Mühle en de Borner Mühle lag de Vennmühle en tussen de Borner

De Mühlrater Mühle, Brempt (knooppunt 90-91)

Molens langs de Dommel: de Slagmolen (links) en de Dommeler Watermolen (rechts)

Mühle en de Mühlrather Mühle lagen oorspronkelijk nog drie molens de Hüttenmühle, Pletschmühle en Frankenmühle. Tussen de Jennekesmühle en de Neumühle lag de Papeltermühle. De verdwenen Neumühle lag tussen Rickelrath en Schwaam.

Watermolens langs de Dommel

De derde molenfietstocht die Peter tot in detail beschreef in 13 pag. A4 is die langs de Watermolens langs de Dommel. Op deze prachtige route lagen maar liefst 19 watermolens, waarvan er nu nog 12 aanwezig zijn.

1. Peerder watermolen, Molhem 1388-1848 in 1963 is de watermolen verdwenen.
2. Kleine molen, ook wel de "Daelhoxentse" molen genoemd, 1259-1970, abdij Florelle.
3. Wedelse molen, Overpelt, 1259-1957
4. Bemvoortse molen, 1259-heden.
5. Slagmolen, Overpelt, 1248-heden.
6. Volmolen, Nederpelt, 1610-1917.
7. Venbergse watermolen, in Valkenswaard, 1227-heden.
8. Dommelse watermolen, 1312-heden.
9. Loondermolen, 1384-1940, verdwenen.
10. Volmolen, Waalre, 1225-heden.
11. Genneper watermolen, 1249-heden.
12. Stratumse watermolen, ook wel Prinsenmolen genoemd, 1442, verdwenen
13. Woenselsche watermolen, 1379-1956, verdwenen.
14. Hooidonkse watermolen, Nuenen, 1150-heden.
15. Wolfwinkelse molen, 1381-1947, verdwenen.
16. Borch molen, 1312-1945 verdwenen.
17. 't Meuleke, verdwenen.
18. Kasterensche watermolen te Liempde, 1294-1960, verdwenen
19. Boxtelsche watermolen 1545-1912

De volledige beschrijving van deze fietsroute door Peter Pouwels bevat foto's en gedetailleerde beschrijvingen van alle watermolens. In totaal 13 pagina's A4. Helaas ook weer te veel om hier in zijn geheel af te drukken. Daarom alleen van nr. 5 en nr. 8 hier een kleine foto en een deel van de beschrijving.

Geraadpleegde bronnen:

1. Boekje De Dommel en haar watermolens van Nelleke Bulthuis van Tuyl en Frans Brom, fietsroute Het Dommel-pad.
2. Film over de Dommel: Dutchmala, de Dommel en haar watermolens.

Molen 5. De Slagmolen

De Slagmolen is een watermolen die zich bevindt op de Dommel te Overpelt. Ze is gelegen aan de Slagmolenstraat. Deze molen werd reeds in 1218 voor het eerst vermeld. Lange tijd werd ze als oliemolen gebruikt. In 1902 werd ze volledig herbouwd, en ze kreeg een metalen waterrad. Tot omstreeks 1960 was de molen nog als korenmolen in bedrijf, maar daarna werd ook het binnenwerk eruit gesloopt. Het rad bleef nog wel gehandhaafd, maar dit begon te vervallen. Tegenwoordig is het gebouw in gebruik als laboratorium.

Molen 8. Dommelse watermolen

De Dommelse Watermolen is een watermolen die zich bevindt op de Dommel nabij het dorp Dommelen. Het betreft een dubbele onderslagmolen die zowel de functie van korenmolen en van oliemolen vervult. Verder was de molen in gebruik als schorsmolen.

Vechtdalroute

De vierde beschreven molenfietstocht is de Vechtdalroute LF16, van Zwolle naar Darfeld – (wind- en watermolens)

Deze LF-route van 245 kilometer van Zwolle volgt de Vecht naar het Duitse Darfeld, in 7 trajecten van ongeveer 35 km. Deze trajecten zijn:

Traject 1: Zwolle-Vilsteren (34,75 km) Start in de Hanzestad Zwolle naar landgoeddorp Vilsteren, door oude bossen met prachtige villa's en kastelen.

Traject 2: Vilsteren - Rheeze (34,75 - 70,29 km)
Via Ommen, Hardenberg , Junne, Beerze, Diffelen..
Traject 3: Rheeze - Laar (Dld) (70,29 - 96,40 km)
Bed and Breakfast in Hardenberg. Daarna de grens over, langs historische stadjes zoals Gramsbergen naar Laar.
Traject 4: Laar - Esche (96,40 - 130,28 km)
Op het vierde traject kruis je de Vecht vele malen
Traject 5: Esche - Hestrup (130,28 - 164.01 km)
Via Nordhorn aan de westzijde van de Vecht naar Hestrup
Traject 6: Hestrup - Haddorf (165,01 - 200,75 km)
Langs de Vecht en eventueel een uitstapje in Bad Bentheim.
Traject 7: Haddorf - Darfeld (200,75 - 234,90 km)
Van Haddorf via Metelen naar het eindpunt
In de volledige beschrijving zijn al knooppunten per traject aangegeven.

Boekjes en kaarten: De route van het Vechtdal is een bestaande LF 16 route, hiervan kun je voor €13,90 bij ‘de fietsvakantiewinkel, een boekje kopen genaamd “Vechtdalroute LF16”.
Het boekje “Het Dommelpad” is voor € 5,95 verkrijgbaar bij de VVV van Den Bosch.
Voor de route langs de Swalm heb ik gebruik gemaakt van de ‘Radwanderkarte Heinsberger Land’. Het is echter goed opletten omdat sommige borden ontbreken, althans dat was in 2019.
De kaart heb ik gekocht in ‘de fietsvakantie winkel’. Voor de bestaande Flamingoroute heb ik ook een boekje gekocht bij bovenstaande winkel, ook dit boekje koste €13,90 deze route is echter goed bewegwijzerd.

De redactie van ‘De Molenvriend’ wil met de publicatie van een samenvatting van deze molenfiets- en/of wandelroutes, aan het begin van de zomervakanties van 2020 onze lezers attent maken op deze interessante tochten en op de beschikbaarheid van de gedetailleerde en geïllustreerde beschrijvingen die Peter Pouwels daarvan heeft gemaakt. Wij betreuren dat het niet mogelijk is om deze zeer informatieve beschrijvingen in volle omvang op te nemen in ‘De Molenvriend’ nr. 108. De volledige beschrijvingen van deze tochten zijn echter beschikbaar bij de auteur (Peter Pouwels, p.pouwels@t-mobilethuis.nl) en bij de redactie van De Molenvriend (Aart Mul, aart.mul@planet.nl).
Op verzoek (per e-mail) zenden we die graag toe aan geïnteresseerde lezers.

Oorspronkelijk auteur: Peter Pouwels
Deze selectie daaruit: Aart Mul

Afscherming gevlucht

Omdat de molenaars van verschillende molens in het Land van Cuijk e.o. (o.a. Oeffelt, Oploo, Overasselt, zie de rubriek “Molens in de regio”) dit voorjaar bezig zijn geweest met het verbeteren van de veiligheid op hun molen, vooral voor bezoekers, lijkt het nuttig om nog even de richtlijnen daarvoor van de ‘*Werkgroep veiligheid op molens’* van de ‘Vereniging De Hollandsche Molen’ in herinnering te brengen.
Het volledige rapport (datum 26-3-2019) is te raadplegen via: https://www.molens.nl/nl/wp-content/uploads/2019/05/Richtlijnen-voor-het-afzetten-van-het-gevlucht-def.pdf
Het totale rapport bevat 24 pagina’s; een samenvatting, 4 hoofdstukken en 6 bijlagen. Hier is alleen pagina 5 van hoofdstuk 3 afgedrukt. Lezen van het gehele rapport is aan te bevelen.

de redactie

3. RICHTLIJNEN VOOR AFSCHERMING VAN HET GEVLUCHT
Het is goed mogelijk om algemene eisen te formuleren waar de afscherming van het draaiende gevlucht aan moet voldoen. De huidige wet- en regelgeving (zie bijlage 3 voor relevante wet- en regelgeving) kan als referentie fungeren en biedt aanknopingspunten, maar is niet op maat gemaakt voor historische werktuigen. Het is daarom aan de molensector zelf om met uitgedachte en/of uitgewerkte oplossingen te komen die voorkomen dat mensen in aanraking komen met het draaiende gevlucht.

3.1 ALGEMENE EISEN
De wetgever eist dat bewegende delen van machines worden afgeschermd met een vast of wegneembaar scherm, waarbij de machine stilvalt als het scherm wordt weggenomen. Een dergelijke voorziening wordt om technische redenen bij molens niet mogelijk

geacht en is vanwege de aanwezige monumentale waarden ook niet gewenst. Een vaste afscherming betekent in beginsel volledige afscherming van het gevaar en niet weg te nemen zonder gereedschap. Dit is veelal onmogelijk, maar geeft het streefniveau aan (zie bijlage 4 voor een toelichting op vaste en wegneembare afschermingen). In het navolgende beperken we ons tot de mobiele afscherming die wordt aangebracht enerzijds tussen de molenromp- of voet, en anderzijds het stellinghek of de erfafscheiding bij een grondzeiler of beltmolen (zie bijlage 5 voor richtlijnen voor de eveneens noodzakelijke omringende afscherming). Voorts dient bij een draaiende molen de toegangsdeur tot de zone waar op dat moment het draaiende gevlucht zich bevindt, altijd op slot te zijn of zodanig geborgd dat deze niet open te maken is door derden.

Als we de wet- en regelgeving in het achterhoofd houden en uitgaan van ervaringen uit de praktijk, dan dient de mobiele afscherming:

- Voldoende bescherming te bieden
- Niet wegneembaar te zijn door onbevoegden zonder gereedschap of specifieke kennis
- Hanteerbaar te zijn voor de molenaar, eenvoudig aan te brengen en weg te halen
- Het karakter van de molen niet aan te tasten
- Een professionele indruk te geven/aantrekkelijk te zijn om te gebruiken
- Degelijk en duurzaam te zijn.
- Te voorkomen dat je per ongeluk in het gevaarlijk gebied komt. Denk aan: achteruitlopen tijdens gras maaien; draaien in het donker, etc.
- Te waarschuwen tegen het gevaar dat er achter schuilt
- Voldoende stevig te zijn uitgevoerd
- Zodanig te zijn ontworpen dat kinderen er niet onderdoor kunnen schieten of overheenkunnen klimmen.

Werkgroep veiligheid op molens, maart 2019

Molens in de regio

Molen Nooitgedacht, Afferden

In de afgelopen maanden hebben we toch regelmatig gedraaid op de vrijdagmiddagen. Uiteraard zonder publiek in de molen.
Verder alles OK in Afferden.

Harry Kaak en Appie Koenders

Martinusmolen, Beugen

Onze bijdrage in No: 107 eindigde met de deelname aan het Nederlands Kampioenschap heggenvlechten op 8 maart 2020, het is haast onvoorstelbaar om te zien hoe de wereld in de tussentijd is veranderd.
De Martinus heeft in de coronatijd wel gewoon doorgedraaid uiteraard zonder dat wij bezoekers toelieten. Wij hebben de door Nico gemailde poster tweemaal duidelijk bij de invaart staan. De Martinus draaide natuurlijk alleen als er wind was, en met al die hogedrukgebieden was dat niet altijd, maar gisteren zijn we wel de 40.000 omwentelingen gepasseerd.

Wie onze bijdragen aan deze rubriek de laatste jaren gevolgd heeft weet dat we veel energie, creativiteit, en doorzettingsvermogen hebben gestoken om de kauwen ervan te weerhouden te nestelen in de kap.
En met resultaat! Dit voorjaar is er heel weinig, een halve graanzak vol, uit het kruiwerk gehaald. Hier zijn we dan ook erg tevreden mee. Als u wilt weten hoe we dat voor elkaar gekregen hebben dan moet u de oude nummers van de Molenvriend teruglezen of even contact op nemen met de molenaars.

Hoe we in de nabije toekomst verder gaan weten we nog niet, waarschijnlijk zonder bezoek toe te staan, de Martinus is een kleine molen en enthousiaste molenaars verspreiden veel aerosolen wat mogelijk niet gezond is voor de bezoekers. Heel voorzichtig hebben we in kleine kring wat nagedacht over een gezondheidscontrole in de invaart, met natuurlijk een koortstemperatuurmeting. Bij een 150 jaar oude molen moet dat natuurlijk wel in stijl, dus met een kwikthermometer, die, u voelt hem al aankomen dan ook op de juiste wijze gebruikt moet worden, dus rectaal. Met deze bepaling in het protocol melden zich waarschijnlijk niet veel bezoekers.

namens de molenaars
Pieter Aarts en Harm van Es

Bergmolen “Jan van Cuijk”- Cuijk - St. Agatha

Wat een rare periode nu. Covid-19 doet ineens alles veranderen, ook in de molenwereld werden voor de molens door de overheid de bezoekregels aange-

scherpt. “De molen draait maar geen bezoek” hing op de molendeur. Wij hebben besloten om de molenwinkel open te houden voor onze klanten. Ook hier werden de regels aangescherpt. Opeens is er een 1,5 meter-regel waar we ons aan moeten houden. In een molen(winkel) met beperkte vloeroppervlak is dit een lastige maatregel. Gelukkig lost dit zichzelf op, de bezoekers zijn al snel vertrouwd geraakt met deze regel en wachten netjes op hun beurt om de molen te kunnen betreden.
Dat Nederland volledig aan het hamsteren is geslagen hebben we geweten. Het molenmeel was niet aan te slepen. Daarbij kwam ook nog dat de supermarkten vaak de schappen leeg hadden en de mensen uitweken naar de molen. We hebben vele avonden doorgebracht in de molen om de voorraad op peil te houden, en dit is ons gelukt. “In tijden van oorlog zijn meel en brood de eerste levensbehoeften. Daar grijpen mensen nu naar terug.”, zo sprak het molenaarsechtpaar Stefan en Bianca Willems. Dit was in het hele land merkbaar, de omzet van ‘zetmeel en mengsels van bakkerijproducten’ nam de eerste twee weken van de coronacrisis met 150 procent toe ten opzichte van een jaar eerder. De hamsterwoede doet hen denken aan oorlogstijd. “Meel is een basislevensmiddel. Je kunt leven op water en brood. In tijden van oorlog zie je dat ook: mensen grijpen terug naar de eerste levensbehoeften.”

Molenaarsechtpaar Willems is maar wat blij met deze drukte. “We zijn toch een bedreigde sector. Die hamsteraars zien we niet meer terug, maar we moeten zorgen dat de mensen die nu voor het eerst brood gaan bakken blijven komen. We moeten hen goed begeleiden, zodat ze het blijven doen. Ook als de crisis voorbij is.”
De molen blijft voorlopig nog gesloten voor bezoek, maar de molenwinkel is geopend tijdens de reguliere openingstijden (zie pagina molenbezoek).

Omdat ik zelf werkzaam ben in de hygiënesector heb ik ook hier topdrukte gehad. We hebben nu in de molen een desinfectiezuil geplaatst. Bezoekers moeten eerst hun handen verplicht desinfecteren. Molenaars die meer informatie willen over een dergelijke zuil, kunnen inlichtingen krijgen bij molenaar Sefan Willems.

Verder het goede nieuws is dat de eigenaar aan schildersbedrijf Derks opdracht heeft gegeven om de molen volledig opnieuw te schilderen. De werkzaamheden zullen op korte termijn beginnen. Verder heb ik melding gedaan in de vorige Molenvriend dat we de witte molenromp ingespoten hadden met een algendoder. Er was hierdoor al een duidelijke verbetering opgetreden. Toch hebben we besloten om de romp toch nog met hoge druk na te spoelen. Het resultaat was overweldigend. Alle achtergebleven vuil is weggespoeld en de romp is weer prachtig wit. Vanuit het gevlucht hebben we deze klus kunnen klaren.
Afgelopen maanden heeft de molen wekelijks gedraaid, en verkeert in perfecte conditie.

Stefan Willems

Achtkante bergmolen “Bergzicht”, Gassel

Peter van Haren, eigenaar van deze mooie molen, heeft het begin van de Corona-crisis aangegrepen om de molen stil te zetten en enig noodzakelijk groot onderhoud te laten plegen. De firma Beijk heeft nieuwe kisten geplaatst in de rieten bedekking en het gevlucht is grondig aangepakt. D.w.z. dat buitenroede is gecontroleerd en geschilderd, de busselneuzen gereviseerd

Links: molenaar Stefan Willems in actie bij het schoonmaken van de molenromp. De foto in het midden toont het resultaat.

Oude graanzak van Kessels uit Cuijk

Op de Bergzicht in Gassel is de belangrijkste coronamaatregel heel toepasselijk op een stuk oud zeildoek geschilderd

zijn, en het hekwerk vernieuwd is. De binnenroede heeft deze behandeling enkele jaren geleden reeds ondergaan en heeft toen ook nieuwe zeilen gekregen. Deze ontbreken nog voor de buitenroede en laten helaas nog wel enige tijd op zich wachten. Daarom hebben wij voorlopig de oude zeilen weer voorgelegd zodat we toch kunnen draaien. En dat hebben we de laatste weken ook volop gedaan dankzij het feit dat er regelmatig voldoende wind stond. Omdat de afgelopen weken ook nog de buitenmuur gewit is en de onderzijde mooi zwart gemaakt is, ziet de molen er weer prima uit.

Zo'n mooie molen verdient bezoek en dat kan nu ook weer, met inachtneming van de huidig geldende corona-regels natuurlijk. De belangrijkste regel hebben we duidelijk gemaakt op enkele repen oud zeil die bij de ingangen liggen (zie foto). Zo kunnen we op gepaste afstand straks bezoekers ontvangen.

Piet Verbiesen
ook namens Jos van der Heijden en Jan Kamphuis

Ronde stenen bergmolen "De Reus", Gennep

Het bestuur heeft in maart de molenaars gevraagd om niet meer te draaien en geen publiek tot te laten. Vanaf 1 juni mochten we echter weer draaien, wel zonder publiek, en dat hebben we dan ook direct gedaan. In de tijd dat de molen gesloten was hebben we die wel twee keer in de rouwstand moeten zetten, om eer te bewijzen aan twee leden van de familie Coopmans die overleden waren. Alle molenaars bleven gelukkig gezond. Van oude meerpalen, basralocushout, heeft Beijk een nieuwe buitentrap gemaakt.

Harry Kaak (ook namens Jan, Jan, Coby, Peter)

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen

In de afgelopen maanden toch bijna alle zaterdagen kunnen draaien, zonder bezoekers. Sinds 1 juni laten we weer beperkt bezoekers toe. We waken over voldoende onderlinge afstand. Daarom geven we enige uitleg op de meelzolder, maar laten dan de bezoekers zonder begeleiding de steenzolder bezoeken. De molen verlaten de bezoekers via de buitentrap, dus geen tegenliggers op de binnentrap.

Harry Kaak en Frans Rademakers

Achtkante stellingmolen te Linden-Katwijk

Na een afwezigheid van een kleine drietal maanden in verband met de corona-epidemie zijn we op donderdag 14 mei voor het eerst weer op de molen actief geweest. We hebben toen niet kunnen draaien omdat we de kap niet op de wind konden zetten i.v.m. drie vogelnesten met jongen tussen de rollen van het kruiwerk. We hebben toen de licht gerepareerd en de gebroken riem vervangen door een nieuwe. Veertien dagen later konden we nog niet kruien want de vogels waren nog niet uitgevlogen. In deze coronatijd moet je het wat rustiger aandoen en je geduld bewaren.

Peter Simons en Rob Snel

Stenen bergmolen "De Korenbloem", Mill

We hebben de molen en het terras voor de molen beperkt open kunnen houden, op dinsdagen en zaterdagen. Ook waren we geopend op afspraak, vooral t.b.v. onze vaste klanten die onze molenproducten (vooral worstenbroodjes) wilden afhalen. Op Bevrij-

Bezoekers op het terras bij de Korenbloem in Mill

dingsdag, 5 mei, hadden we een band die vanaf de belt, boven de invaart speelde. Aangezien we geen publiek op het terrein voor de molen wilden, hebben we een 'livestream' opname gemaakt, die is uitgezonden door de lokale TV. Het was toch een feestelijke viering van 75 jaar bevrijding. Vanaf 1 juni hopen we weer wat meer bezoekers te kunnen toelaten, ook voor bezichtiging van de molen, op gepaste afstand. Op de foto is te zien dat dat prima kan, met alle ruimte die we voor de molen hebben.

Ramon Ligthart en Tineke de Wit

Standerdmolen "Maasmolen", Nederasselt

Door de coronacrisis was er geen bezoek mogelijk. Toch hebben mijn vrouw Sonja en ik iedere zondag op de molen gedraaid en kleine werkzaamheden verricht.

Sonja heeft haar best gedaan de molen een beetje toonbaar te houden en me te assisteren met het opzeilen. De leren band van de licht was gebroken en het bleek dat er iets tussen de stenen was gekomen. We kregen de molen niet in zijn werk, wat toch wel erg belangrijk is indien er slecht weer zou ontstaan. Met behulp van een lange balk in het rondsel lukte dit uiteindelijk. Nader onderzoek liet zien dat de licht verstoken moest worden. Nadat alles geborgd was bleek het verschil te groot, helaas was een paar jaar geleden de fijnafstelling van de lichtbalk defect geraakt. De schroefdraad was geheel vastgeroest. Kruipolie en veel kracht zorgde ervoor dat alles weer gangbaar werd. Alles functioneert weer naar behoren. Met Piet hebben we de kuip ontmanteld en de meelring weer netjes dicht gekit met een papje van roggemeel. Twee nieuwe vegertjes, gemaakt van de leren band, zorgen ervoor dat alles weer naar behoren functioneert. De firma Coppes heeft het dak nog eens goed in de zwarte verf gezet en alle delen van de trap die behouden blijven netjes geschilderd, nu de trap met zijn treden, leuningen en balusters nog en dan zijn we weer het heertje. Als extra werk wordt nog een nieuwe munnik en lier gemaakt; de monumentenwacht en Peter Coppes waren geschrokken van de slechte staat van het luiwerk.

Nadat we vernomen hebben dat het verhogen van de molen niet doorgaat, hebben we plannen om een achtkantig bijgebouwtje te laten plaatsen, zoals in Valburg te bewonderen is. Daar zouden we heel gelukkig mee zijn, afwachten maar.

Rob Snel, Piet Verbiesen

Bergmolen "De Vooruitgang", Oeffelt

Op molen "de Vooruitgang" in Oeffelt zijn in opleiding: Aart Mul (Boxmeer) en Pieter de Haan (Cuijk). Door de coronaperikelen zijn zowel de examens van "De Hollandsche Molen" en de toelatingsexamens van de afd. Noord-Brabant met een half jaar opgeschoven. Voor Aart en Pieter is dus de datum opgeschoven naar het najaar 2020.

Voor de beveiliging van het draaiend gevlucht is Sonja de afzettingsnetten voor de molenbelt aan het knopen. Dit gebeurt met ambachtelijk splits- en knoopwerk. Het eerste net van 6 meter is klaar. Zie foto's.

Om het zorgpersoneel en personeel in andere essentiele beroepen een hart onder de riem te steken hebben we in de top van het gevlucht een zelfgemaakte vlag met hart aangebracht. Deze is duidelijk te zien als de ambulances van vanaf de grote weg aankomen.
Molen(s) gesloten i.v.m. Corona. De Hollandsche molen en het Gilde van Vrijwillige molenaars hebben een advies uitgebracht om de molen te sluiten voor bezoekers en alleen te draaien indien technisch onderhoud dit noodzakelijk maakt. Daarom zijn er geen excursies op de molen. Werkzaamheden op de molen zijn wel mogelijk. Reden: Het vermijden van onnodige verplaatsingen en vermijden van contact binnen 1,5 meter.
Er is recent een protocol gepubliceerd door het Gilde, voor het hervatten van opleiding en toelatingsexamens per 1 juni. Met deze randvoorwaarden kunnen we de opleiding weer opnemen.

Op onze molen geldt verder nog steeds het draaiverbod van de gemeente, wegens de geconstateerde

De molen van Oeffelt mag niet draaien vanwege slechte roeden. In de bovenste wiek is een vlag bevestigd om zorgpersoneel een hart onder de riem te steken.

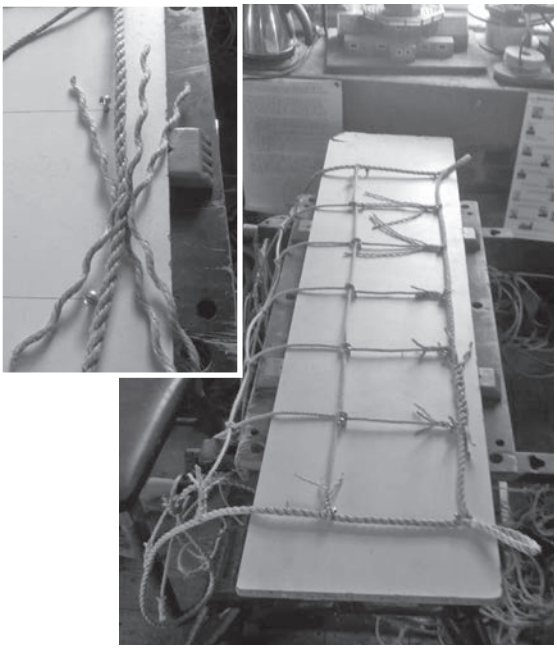

Oeffelt: knopen van een nieuw net voor afscherming van het gevlucht

fabricagefout in de roeden en mogelijke veiligheidsrisico's door het afbreken van een roede.
De gemeente gaat de roeden vervangen. Mogelijk komen de historische fokwieken terug naar Oeffelt. De vervanging van het gevlucht wordt gecombineerd met noodzakelijk groot onderhoud van de molen. We liggen minimaal een half jaar stil.

De molenaars
John Houben, Theo van Bergen, Sonja Middelink

Standerdmolen "De Korenbloem", Oploo

Begin juni had er een hek met poorten om de molen moeten staan. Dit in verband met de veiligheidssituatie rond de draaiende molen. Het stond er toen nog niet. Maar in de ochtend van 10 juni kwam er een ploeg van het bedrijf ERPS Afrasteringen, met een aanhangwagen vol voorbereide palen, poorten en dunne paaltjes voor het schapenhek. Ook een tractor met een trilmachine, om de dikke steunpalen van het hek netjes in de grond te trillen, zonder de nu, na 2 jaar net wat groeiende heg te beschadigen. De dikke palen van de 3 solide (eiken) toegangshekken moesten toch wel met de hand ingegraven worden. Aan het eind van de dag stonden de 3 hekken en de dikkere steunpalen, waaraan de eigenlijke afzetting met de dunne palen bevestigd konden worden. Tegen de middag van 10 juni was het hele hek gereed. Heel mooi geworden. Wel een rondje van 80 meter! We zijn erg blij met dit hek en met de grotere veiligheid rond de molen

De hekkenzetters konden toen door naar de watermolen, waar een gelijksoortig hek zal worden geplaatst ter afscherming van het waterrad over de volle breedte. Alles wel met handwerk!

Er zou nu eindelijk ook duidelijkheid moeten zijn over het schilderwerk in de uitvoering van de historische kleuren en de belettering. Dat laat nog even op zich wachten.
Onlangs heeft de Monumentenwacht weer zijn inspectie gehouden. Het rapport is nagenoeg hetzelfde als vorig jaar, met dezelfde openstaande mankementen in dezelfde urgentieklassen.

Coronatijd zorgt ervoor dat we geen bezoekers ontvangen. Hoewel nu de bezoekersregeling onlangs wat is verruimd, heeft dat voor onze molen geen zin. Op nagenoeg geen enkele plaats is anderhalve meter afstand van elkaar haalbaar in de functioneel ingerichte standerdmolen.
Meelverkoop doen we via een loket dat –afhankelijk van de windrichting- in een deurkozijn wordt geplaatst. Met borden buiten maken we bezoekers de nieuwe situatie duidelijk. We vermijden contante betaling door een betaling achteraf per overschrijving aan te bieden. Onze vaste klanten blijven komen, op de zaterdagen. Ze hebben begrip voor de situatie.
Sabine heeft een hele tijd niet kunnen komen omdat het verkeer van personen over de Duits-Nederlandse grens lange tijd werd afgeraden. Vanaf 1 juni kan zij weer komen.

Met een trilmachine werden palen voor het nieuwe hekwerk bij de Korenbloem in Oploo geplaatst

De watermolen, Oploo

Nu alweer voor het 3e jaar hebben we te maken met grote droogte. Dit jaar is het wel extreem vroeg. Dit houdt in dat de molen een groot deel van het jaar niet in staat is om te draaien. De nieuwe behuizing van de klepstuw is klaar. Het is nog een heel werk geweest, maar de klep functioneert weer perfect. Het nieuwe hek rond het waterrad zal dus ook snel klaar zijn.

Voor het rapport van de Monumentenwacht geldt hetzelfde als wat er bij De Korenbloem is geschreven. Activiteiten op het watermolenterrein zijn er vanwege de coronacrises niet, dus is het een beetje een dooie boel.
Gelukkig ook geen slecht nieuws uit Oploo. Toch hopen we dat we u in een volgende Molenvriend weer wat leukere teksten over onze molens te kunnen aanbieden.

Jan van Riet, Sabine Hillebrecht

Met dit Drents schapenhek is het gevlucht van de molen in Oploo veilig afgeschermd, nu de heg nog altijd niet volgroeid is.

I.v.m. de coronamaatregelen wordt in Oploo meel verkocht in één van de deuropeningen.

Standermolen "Zeldenrust" Overasselt

De laatste drie maanden hebben we niet stilgezeten bij de Zeldenrust. Wekelijks heeft de molen gedraaid, en is klein onderhoud gedaan (het gras blijft groeien). Ook het lesgeven is doorgegaan, uiteraard op 1.5 meter afstand.

Van de monumentenwacht hadden we advies gekregen om een hekje te maken om de galerij te kunnen afsluiten. Met dit "project" zijn Henk en Nico aan de slag gegaan en het resultaat mag er zijn. Henk heeft de spijlen van het hekje precies zo gemaakt als die van de galerij. Ook het open/dicht mechanisme is goed doordacht. Hulde aan Henk voor het maken van dit hekje.
Molenmaker Coppes is op dit moment de molen aan het schilderen. Dit was hard nodig want de laatste keer dat de molen een kwast had gezien was in 2007. Alleen de grondverf al doet de molen helemaal opleven. Ziet er nu al mooi uit.

Op de velden links en rechts van het pad naar de molen toe is zaad gestrooid voor wilde bloemen en graan. Nu maar hopen dat het opkomt en een mooi aanzien geeft.
Vorige maand heeft zich een derde leerling gemeld. Hij loopt een paar maal mee om te kijken of deze hobby echt iets voor hem is voordat hij zich opgeeft bij het gilde. Wij hebben de indruk dat dit wel goed zit.

Molenaars de Zeldenrust: Wilma, Nico, Stijn
en Henk, onze vakkundige timmerman

Op advies van de monumentenwacht is er op de standerdmolen in Overasselt een bijpassend hek voor de trap gemaakt.

Watermolen "De Bovenste Plasmolen", Plasmolen

Als molenaars op deze mooie watermolen in een prachtige omgeving, hebben wij deze keer een droevige boodschap te melden. Op 7 april overleed zeer plotseling, waarschijnlijk t.g.v. corona,
de heer H. (Hendrik) T. van der Biezen. Echtgenoot van mevr. E.E.M. van der Biezen- van Verschuer,
penningmeester en medeoprichter van de Stichting Bovenste Plasmolen 1725. Sinds 1991, samen met zijn echtgenote Emmy de bewoner van de (voormalige) molenaarswoning bij 'De Bovenste Plasmolen'. Samen hebben zij het initiatief genomen voor de restauratie van wat na oktober 1944 over was van de watermolen. In 2000 kon daardoor deze historische watermolen weer als werkend monument worden geopend op deze historische plek. Emmy is nl. de dochter van Otto, A.E, Baron van Verschuer, de vroegere eigenaar en rentmeester van het landgoed op de St. Jansberg, waarop de Bovenste Plasmolen sinds eeuwen ligt. Zij is er opgegroeid. De vrijwillige molenaars van 'De Bovenste Plasmolen', (Peter,

De Bovenste Plasmolen met links het huis van mevr. Van der Biezen - van Verschuer en haar overleden echtgenoot

Reinigen van de molenromp in Sint-Hubert

Karel, Theo) hebben Hendrik (door intimi ook Fiep genoemd) en Emmy in de afgelopen 20 jaar meegemaakt als zeer toegewijde, gastvrije en altijd sterk bij de molen en bij onze activiteiten betrokken mensen. Samen zorgden zij er voor dat iedere dag dat de molen open was voor de vele gasten en voor de vrijwillige molenaars, een bijzondere dag was.
Wij gedenken Fiep met grote eerbied en dankbaarheid. Zonder hem zal deze bijzondere plaats nooit meer hetzelfde zijn. Elders in deze Molenvriend vindt u een uitgebreider 'In Memoriam', met dank aan de familie Van der Biezen voor het beschikbaar stellen van deze persoonlijke informatie en foto's en het publiceren daarvan in De Molenvriend.

In overleg met de familie is besloten om voorlopig niet te draaien op De Bovenste Plasmolen en om er geen bezoek te ontvangen. Eveneens in goed overleg zal besloten worden wanneer de molen wel weer toegankelijk zal zijn.

De molenaars van de Bovenste Plasmolen

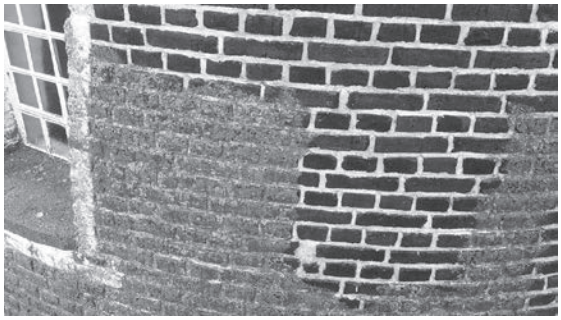

Op de foto is goed te zien dat er een dikke laag mos op de romp zat.

Stellingmolen "Luctor et Emergo", Rijkevoort

Het is te merken dat er wat minder gedraaid wordt met de molen. Hierdoor hebben de kauwen en duiven wat meer kans en ook tijd om nesten te bouwen in de kruikuip en op de askop. Tsja…en als de molenaars dan komen, vliegen de duiveneieren over de stelling. Gelukkig was het terras onder de molen gesloten. Het raampje in het achterkeuvelens had een rotte onderdorpel. Het rotte stuk afgezaagd en vervangen door 2 hardhouten blokjes. Hierdoor is er nu een tochtspleet ontstaan en een ontsnappingsroute voor de 4 à 5 miljoen clustervliegen die elk jaar met z'n allen tegen het raam geplakt zitten. Verder nog de lagerpunten van de remkleppen gesmeerd en de molen aangeveegd, het leemstuc dat nog op de muur zit op de luizolder valt er spontaan af. Dit zorgt ervoor dat er wekelijks een grote kring met schilfers op de vloer ligt. Tenslotte heeft onze buurman het aanplakbord van de Molenvrienden, dat voor het terras stond, verwijderd. We gebruikten het niet, maar misschien kunnen we het een tweede leven geven.

Paul Verheijen, ook namens Mari en Petro

Stenen bergmolen "De Heimolen", St. Hubert

Sinds de vorige Molenvriend zitten we zo'n beetje in de coronacrisis. Vooral in het begin is er weinig met de molen gedraaid, ook omdat ikzelf zwaar verkouden was. Vanaf eind april is er toch weer regelmatig gedraaid, in ieder geval zonder publiek toe te laten. Waarmee ik ook voorlopig nog mee wil wachten. Van de gemeente is er de toezegging dat de beltdeuren vervangen worden, maar daar is tot op heden nog niks mee gebeurd. In de tussentijd is de molen van binnen en van buiten eens goed schoongemaakt. Vooral de buitenmuren waren aan een reinigingsbeurt toe. Er zat rondom een dikke laag mos op de muren die in 2 zaterdagmiddagen met de hogedrukspuit schoongemaakt zijn. Er zijn foto's van, ik hoop dat ze gepubliceerd worden, want daarop is te zien dat

je eer van je werk hebt. De muren zien er weer als nieuw uit. Blijf gezond en allen spoedig tot weerziens.

Walter Cornelissen

Bergmolen "Rust na Arbeid", Ven-Zelderheide

Op 21 juni a.s. zou het Molenfeest plaatsvinden. Helaas hebben we ons dorpsfeest bij de molen voor de 2e keer een jaar moeten uitstellen door overmacht. Het wordt te ingewikkeld om het binnen de coronaregels tot een leuk feest te maken. Dus is het weer uitgesteld. Volgend jaar hopen we het wel te kunnen vieren zoals voorheen. Zet vast in de agenda 13 juni 2021 wordt het Molenfeest weer gevierd en misschien dan ook weer met de Vense talenten.
Zie ook de aankondigingen in ons Dorpsblad Ven-Zelderheide.

Ook belangrijk voor de toekomst van onze molen zijn de plannen over het onder water kunnen zetten van 'De lob van Gennep'. De gezamenlijke dorpsraden binnen het 'Lob van Gennep'-gebied hebben een brief naar minister Nieuwenhuizen geschreven, om de uitsluiting van de 'Wet tegemoetkoming schade bij rampen' voor rivierbeddingen voor dit gebied te laten vervallen. Ook hebben ze een 'Technische zienswijze' geschreven over de Notitie Reikwijdte Detailniveau Lob van Gennep, hopen dat het helpt!

Ludger Pauls

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij

In de vorige Molenvriend hebben we gemeld dat het timmer- en schilderwerk aan de kast van onze molen (opnieuw) moest worden stilgelegd i.v.m. het risico op coronabesmetting.

Schilderwerk bij de Hamse Molen in Wanroij

De hoogwerker is recent weer geplaatst. De timmerman is inmiddels weer begonnen. Op een paar plaatsen is boktor gevonden, wat direct is behandeld. De belofte is gedaan dat het werk nu afgemaakt zal worden; we zijn benieuwd. We hebben wel steeds kunnen draaien. Beijk heeft de hele molen ingemeten, o.a. op trekkracht bij het kruien, ook hebben ze alle wielen gericht, roewiggen aangeslagen en verder alles nagelopen. We hebben besloten om dit ieder jaar te laten doen om de molen in goede conditie te houden. Sinds enige tijd hebben we een nieuw bestuur. We moeten nog gaan ervaren of dat een verbetering is.

De mulders, Jan, Jos en Martijn

Molenbezoek in de regio

Ronde stenen bergmolen "Nooitgedacht" te Afferden
Openingstijden: vrijdagmiddag 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harrie Beijk; Harry Kaak, Appie Koenders
Telefoonnummer(s): resp. 0485-531910 en 0478-636629

Ronde stenen bergmolen "Martinus" te Beugen
Openingstijden: woensdag van 9:30 tot 12:30 uur
zaterdag 's ochtends of 's middags
Molenaar(s): Harm van Es, Pieter Aarts en Marko Sturm
Telefoonnummer(s): resp. 0485-578613 en 0485-573616

Ronde stenen bergmolen "Jan van Cuijk" te Cuijk
Openingstijden: zaterdag 9:30 tot 13:00 uur
Molenaar(s): Stefan Willems
Telefoonnummer(s): 06-537 81 949

Achtkante bergmolen "Bergzicht" te Gassel
Openingstijden: donderdag van 10:00 tot 15:00 uur
Molenaar(s): Jos van der Heyden, Piet Verbiesen en Jan Kamphuis
Telefoonnummer(s): resp. 06-194 99 455, 06- 330 30 971 en 06-308 47 331

Ronde stenen bergmolen "De Reus" te Gennep
Openingstijden: woensdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak, Jan Coopmans Jan Schim en Coby Weerts
Telefoonnummer(s): resp. 0485-516619; 0485-511760 en 0485-515017

Zeskante bergmolen "Mariamolen" te Haps
Openingstijden: alleen op afspraak
Molenaar(s): Don Werts; Robbert en Sytske Verkerk
Telefoonnummer(s): 06-150 28 510

Achtkante bergmolen "Gerarda" te Heijen
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Harry Kaak en Frans Rademakers
Telefoonnummer(s): 0485-516619

Ronde stenen grondzeiler "Joannusmolen" te Heumen
Openingstijden: alleen op afspraak
Molenaar(s): Wim Thönissen
E-mail: info@joannusmolen.nl

Achtkante stellingmolen te Linden / Katwijk
Openingstijden: donderdagmiddag van 13:30 tot 17:00 uur (alleen even weken)
Molenaar(s): Peter Simons en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 0485-313673 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Korenbloem" te Mill
Openingstijden: dinsdag- en zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur en/of op afspraak
vrijdag van 19:00 tot 21:00 meelverkoop
Molenaar(s): Ramon Ligthart
Telefoonnummer(s): 06-549 38 743

Standerdmolen "Maasmolen" te Nederasselt
Openingstijden: zaterdagmiddag van 12:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Frans Heessen en Rob Snel
Telefoonnummer(s): resp. 024-6961217 en 024-3582526

Ronde stenen bergmolen "De Vooruitgang" te Oeffelt
Openingstijden: zaterdagmorgen van 9:00 tot 12:00 uur (of op afspraak)
Molenaar(s): John Houben; Sonja Middelink en Theo van Bergen
Telefoonnummer(s): 0485-320994

Standerdmolen "De Korenbloem" te Oploo
Watermolen te Oploo
Openingstijden: zaterdagmorgen van 09:00 tot 12:00 uur
Molenaar(s): Jan van Riet en Sabine Hillebrecht
Telefoonnummer(s): 0485-383551

Standermolen "Zeldenrust" te Overasselt
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:00 uur
Molenaar(s): Stijn Arts; Nico en Wilma van den Broek
Telefoonnummer(s): resp. 06-538 39 213; 06-133 61 153

"De Bovenste Plasmolen" te Plasmolen
Openingstijden: iedere tweede zondag van de maand van 11:00 tot 16:00 uur (van mei tot en met oktober)
Molenaar(s): Karel Siebers en Peter Pouwels
Machinist: Theo van de Berg
Telefoonnummer(s): resp. 024-6963357 en 024-3974266

Ronde stenen stellingmolen "Luctor et Emergo" te Rijkevoort
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Mari Goossens, Paul Verheijen en Petro Boon
Telefoonnummer(s): 0485-573815

Ronde stenen bergmolen "De Heimolen" te Sint-Hubert
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 16:30 uur
Molenaar(s): Walter Cornelissen
Telefoonnummer(s): 06-255 25 737

Ronde stenen bergmolen "Rust na Arbeid" te Ven-Zelderheide
Openingstijden: zaterdagmiddag van 13:00 tot 17:00 uur
Molenaar(s): Ludger Pauls
Telefoonnummer(s): 0485-515789

Standerdmolen "De Hamse Molen" te Wanroij
Openingstijden: zaterdag van 10:00 tot 14:00 uur
Molenaar(s): Jan Selten, Jos Verberk en Martijn v.d. Hulsbeek
Telefoonnummer(s): resp. 0485-452587, 0485-578243 en 06-411 56 032

N.B. De openingstijden zijn slechts een indicatie. In sommige gevallen is/zijn de molenaar(s) niet of op een ander tijdstip aanwezig. Wilt u zeker zijn van een bezoek aan de molen, dan adviseren wij u telefonisch contact op te nemen met de desbetreffende molenaar(s).

www.boladviseurs.nl

bol

- Accountancy
- Fiscaal
- Juridisch
- Corporate Finance
- Internationaal
- HRM

BEIJK

molenmakers
boutrestaurateurs

Beijk Molenbouw BV
Rimpelt 15a, 5851 EK AFFERDEN
tel. 0485-531910, fax 0485-532305
www.beijk.biz

MOLENSTEENMAKERIJ

HANS TITULAER

voorheen
HEINRICH VAN HEES

Alle soorten molenstenen, scherpdienst, afstellen,
maaltechnisch advies.
Onderhoud aan oliestenen en pelstenen.
Restauratie van stenen en maalstoelen.
Kweernen, wrijfstenen, demo-steentjes.
Kneus- en scherphamers.

www.molenstenen.nl

Werkplaats: Eendenpoelseweg 6a, 6581 AB Malden, Nederland
Tel.: 0031 (0)24 696 36 54 / 0031 (0)6 53 66 76 86
E-mail: molensteenmakerij@planet.nl

Powered by HAVENS Since 1845

Voor ieder dier het juiste voer!
www.havens.nl

Meer informatie?
Tel.: (0478) 638 238
info@havens.nl